

מאמר רביעי

סדר הרבנים

משה ולענותה שהיתה יפה מאד, והיא צעקה לר' משה אישה בשלון הקדש ושאל' ממנו אם הנשבעי' קמים לתחיית המתים אם לאו, והוא השיבה אמר י"י מבטן אשיב וגו' וכשמעיה דבריו השלימה את עצמה לים ושבעה ומחה, וההוכמים אלו לא הנדוד לשום אדם מה פיהם ומה חכמתם, והשליש מנר את ר' שמריה באלכסנדריא של מצרים ומשם הלך אל מצרים והיה לראש. והשני ר' הושיאל מנר אותו באפריקא בחוף הים ומשם עלה למדינת אלקירואן שהיתה בימים ההם חוקה מכל מדינת ישימטאל אשר בארץ המערב ושם היה ר' הושיאל לראש ושם הוליד את רבינו חננאל בנו. ובא השליש לקרובה ומנר שם ר' משה ור' חנוך בנו, שפארהו אנשי קרובה וכמדומין היו שהיו עמי הארץ והיתה בקרובה בית הכנסת ששמה ננסת המדרש, והיה שם דיין ר' נתן חסד וגדול, אבל לא היו בקיאים אנשי ספר או בדברי רבותינו ז"ל, ואעפ"כ בארתו מעט שהיו יודעין היו עושין מדרש ומפרשים ועולים ויורדים, ופי' ר' נתן הדיין על כל הזאה שפילה והיא במס' יומא, ואמר להו' ר' משה א"כ בסו להו שבלות, וכששמע הוא ותלמידים את דבריו תמיהו זה אל זה ושאלו ממנו כל ספקותיהם שהיו להם והשיב להם ברב חכמותו והיו בעלי דינים מחוץ למדרש שלא היה להם רשות ליכנס עד שישלמו התלמידים ההלכה, ובאותו היום יצא הדיין ואמר להם אני איני דיין אלא זה הלובש השק הארווח הלא הוא רבי וסורי ואני תלמידו ואזה מתיחה ואיך ומנתו לדיין בקרובה בקהל כי הוא נבון וגאון, ועשו לו הקהל פסקה גדולה וכברוהו במלבושים יקרים ובמרכב, והצא השליש לחזור ממסירתו ולא הניחו המלך כי שפח מאד על הדבר כששמע שאין יהודים שבמלכותו צריכין לאנשי

דבימי אלדד והני היה ראש ישיבה במחא מדחסי' וזוהנו אבי אשתו רב שמואל הכהן גאון בן חפני גם הוא חבר ספרים הרבה ונפטר בימי רב האי גאון ארבעה שנים קודם ספירת רב האי, אבל בני ישיבת ר' האי יקמו חוקה ראש גולה בן בנו של דוד בן נכאי הושיבהו על כסא רב האי גאון ז"ל. והלשינו עליו מלשינים אל המלך ותסדוהו ואסרוהו בגדול ולקחו כל אשר לו וברחו שני בניו אל ספרד אל ר' יהוסף הלוי הנגיד בר רב שמואל בן אלגנרילא הנגיד שהי' אהוב אל חוקה ראש ישיבה והיה עמו עד שהיה השמד בגרמאסה ונהרג זה הנגיד, וברח האחד מפני החקיקו לארץ סרקוסטא ונשא שם אשנה והוליד בנים, ואח"כ נכנסו בני בניו לארץ אדום [בסה' ל' לספרד], ומהם היה ר' חייא בן אלדד ונפטר בארץ קשטילא בשנת ד' אלף ותק"ד, ואחריו לא נשאר בארץ ספרד אדם מפורסם שהוא מבית דוד, ואחר חוקהו שהיה ראש גולה וראש ישיבה פסקו ה' ישיבות הגאונים. וקודם לכן היתה סבה מאת השי"ח שנסתה חקם של ישיבות שהיה הולך להם מארץ ספרד ומארץ המערב ומארץ מצרים ואפריקא וארץ הצבי. וכן היתה הסבה שיצא מקרוב' שלש ממוני' על הספיני' ששלחו מלך ישימטאל [בספרד ושמו עבר אלרחמן אלנאצר והלך מכותה על ציים לכבוש ספיני' ועיירות סמוכות לספרד] והלכו עד חוף הים של ארץ ישראל, ונסבו אל ים יין ומצאו אניה ובה חמשה חכמים גדולים ממדינת ספסותין שהיו הולכים להכנסת כלה וכבש השר בן רמאחין הספינה ואמר דא' סן החכמים ר' הושיאל אביו של רבינו חננאל ז"ל. והשני [רבינו משה] אביו של ר' חנוך ואסרוהו עם אשתו ועם ר' חנוך בנו, ור' חנוך עזבנו נער. והג' ר' שמריה בר אלחנן. והד' לא נודע שמו. ובקש השליש לאגוס לאשתו של ר'

מהם האלימים הזבובים וזעקו ואין שומע להם ולאחר נכנסו ב' אחים אלו ר' יעקב בן גו' ור' יוסף בן גו' אחים ומצאו הזבובים והלכו לידם, ותרעצו בביתם ואמרו זה המון מצאנוהו בהיכל המלך בואו ונשבע שכולו ישוב להיכל המלך במתנות ומתנות ואולי נסיר מנפשנו חרשת צוררנו ונהלה במלך ועשו כן, ונתחזקו במלאכת המשי ועשו בגדים יקרים ונשאום ישמעאליים על ראשי הדגלים יקרים מאד לא נעשו כמותם בספרד, והעלו מנחה למלך השאם ולמלך אלמנסור בן אביעמר ואמנו עד שהאב המלך אלמנסור יעקב בן גו' וכתב לו גליין שנשא לו כל קהילות ישראל שיש מסגלמאסה עד נהר זרדמא שהיא קצה מלכותו, שיהיה שופט את כלם ויהיה רשאי למנות עליהם כל מי שרצה ולקצוב כל מיס וכל פריעון שלהם, והעמיד לפניו י"ח מסרסיו לבישי ססים והרכיבדו במרכבת המשנה, ונקהל לו בני קהל קרשובה מכער ועד וקן ועשו לו הסכמה בגשיותו וכתוב נה משול בנו גם אהה גם בנך גם בן בנך ועמד בנדולתו, ושלה שליה אל הרב ר' הנוך שאם דין בין אנשים ישים אותו באניה בלי משפוח וישליכוהו בים, וכל הקמים על בן שפנאש טובו אליו וכתבו כולם אגרות לבן שפנאש שישוב לקרשובה ויסירו אל הרב ר' הנוך וימנהו לרב עליהם, והוא השיב להם תשובה קשה ואמר להם על הרב ר' הנוך מעד אני על עצמי שמים וארץ שאין כמורו מספרד עד שיבית בבל, ומפני זאת התשובה לא הוטר מגדולתו, ולקץ שנה אחת לנשיאות בן גו' אסרו המלך אלמנסור שהיה כמדימה שישב לו למיתות גדולות, ויקד מרון כל ישראל מכל הקהילות כהוגן ושלא בהוגן ויתן לו, וכפני שלא עשה כן אסרו המלך בבית האסורים ועמד שם כמו שנה עד יום אחד יום איד הישמעאליים עבר המלך השאם על בית הסדר בצאתו מהיכלו אל בית עבדתו, ועמד בן גו' לפני המלך השאם על בית הסדר בפתח בית הסדר, וכשראוהו שאל את אומנו אלמנסור על מה עשה לו כן והוא השיב מפני שאינו מוביל שי מכל גדולתו, ולאחר צדה המלך השאם להוציאו ולהשיבו לגדולתו ונעשה לו כן אבל לא שב כמו שהיה מפני כן. ומפני שבן שפנאש נתב התשובה קשה לקהל קרשובה לא הוכר הרב אחרי שוב בן גו' בימי הרב. והרב בהסידותו עמסה נספו והוקשה לו בי לילי שבת מת בן גו', ובא אל הרב אחד מהנהני בני פליאג והוא היה כמבשר בעיניו וכשר לו שמת יעקב בן גו', וגעה הרב

בבל והקל נשמע בארץ ספרד וארץ המערב ויבאו כל התלמידים לקרות לפניו, וכל שאלות שהיו שואלים מן השיבות שאלו לו.

ודבר זה היה בימי רב שירא קרב לשנת ד' אלפים וחש"ג, ולקח ר' משה לר' הנוך בנו אשה פלאגה [משפחתם היה גדולה מכל משפחות קהל קרשובה] ובתו של ר' הנוך היתה לו מבני פליאג ומפני זה נקראו כבני אביו פלאגה עד היום וזו לר' משה תלמידים הרבה ומזה ר' יוסף בן יצחק בן שפנאש הידוע בן אביתור, והוא פי' את כל התלמוד בלשון ערבי [מלך ישמעאל ששמו אלתיים], ור' הנוך בן משה פי' כל התלמוד בלשון ערבי, זה מצאתי בהקדמת פי' המשנה לסדר נויקן. ומפני גדולתו ותכמתו בעש גו' הנוך הרב הוישב על כסא אביו, ונהלקו קהלי פליאגה גדולה אחר פסית רב הסדאי הנשיא הגדול בר' יצחק שבמיו לא היה אדם בעולם שהיה יכול לחזק על הרב ר' הנוך. ובכל יום יום היו יוצאין מקרשובה אל עיר וזהא ת"ש איש מישראל רוכבים על ת"ש מרכבות וכולם לובשים לבוש מלכות וחובשים מגבעות כרת מלכי ישמעאל וכל אלה היו עם הרב.

וכת שניה עם אבן שפנאש עד שנברה כת של הרב משה ונידו את בן שפנאש והחרימוהו, והמלך א"ל שיברה והלך מספרד אל נציבאה [בסד'ק בגאדה] ומצא שם ר' שמואל הכהן בר' ישיהו והוא מבני קהל פיין והם לנדוי הרב ר' הנוך ולא דבר אליו [וכעס עליו בן שפנאש וכתב לו אגרות גדולה בלשון ארמי וסעה בה, ור' שמואל הכהן השיב לו תשובה והחריעו שפעה אבל בלשון רכה מאד.] ונכנסו שפנאש בספינה אחת והלך עד שיבית רבינו האי והוא חשב שיקבלנו רבינו האי ושהיה שונא לר' הנוך מפני שהאביע' חכמים שהוכרנו כרתו חוק ומוון השיבות עד שבאו לידו לדלו בבבל, ואפי"כ שלח לו רבינו האי שאם יבא אליו יחוש לנדוי הרב, ואו הלך שפנאש לחמשק ומת שם, וקדם לכן נתרדלה הכת החולקת על הרב וכל חברי בן שפנאש ומזה שני אחים סחרים ששים משי יעקב בן גו' ואדוי יוסף פעם אחת נכנסו לחצר אחד מסרסיו המלך שהיה ממנה על ארץ תרונה ובאו וקני הישמעאליים מן הארץ שהיתה חחת ירו לעוק על העקד שהקד עליהם הביאו לו דרוון אלימים והובים נעפריה וכשהדולו לרבי ציה הסרים לנחותם והיכותם במקלות ולהוציאם לבית הסדר מבחלים ודחופים ובמחצאי היכלו היו כמה עקמומיות נסלו באחת

בבניה עד שתמה בן פליאג ואמר אני באתי לבשרך במות ארבע ואתה אודה את שונאך, אמר לו הרב אני מצטרף ובוכה על כל העניים שהיו רגילים לסמוך על שלחנן מה יעשו אפס אם אתה מפרנס אותם לא אבכה, שהרי אני איני יכול לפרנסם כי לא היה הרב בעל ממון מפני חסדותו שלא היה רוצה ליהנות מכבוד התורה לסיכך היו דיוי חיי צער, ונפטר הרב ר' חנוך בשנת ד' תשפ"ה קודם פטירת רבינו האב ז"ל י"ג שנה, ואעפ"כ לא השיבו מנחה קהלות מורת ומטיב לשיבות מפני שהחכמים אלו העמידו תלמידים הרבה ופשוט התלמדו בכל הארץ.

וכן היה מנהגו של הרב רבי חנוך כשהיה עולה לסיים התורה בכל שנה ושנה ביום טוב האחרון של כל היוז עולים עמו גדולי הדור ועיני העדה, ובשנת ר' אלפים תשפ"ה עלה כמנהגו ועלו עמו גדולי הדור ערב יום טוב והתיבה היתה ישנה ונשברה ונפלה ונשברה מפקתו של הרב, ומת לימים מועפים לאחר שהעמיד תלמידים הרבה והביץ תורה בישראל.

וגדולי תלמידיו: ר' שמואל הלוי הנגיד בר' יוסף הדוד בן גיקשילה (x) מקהל קורשבה היה תלמיד חכם מהמשכילים הגדולים, ועוד היה בקי בספרי שמשאליים ובלשונם ומאשר כה בהם לעמוד נהיכל המלך, והיה רחל מפרנס את עצמו בצער עד שהיו ימי חירום בספרד לאזרו שנפסקה מלכות בני אביעמר, וגברו סרני פלשתים ונתדללה מדינת קורשבה וברחו וישבה יש מי שברח לטרקוסטה ועוד וזרעם שם עד היום, ויש מי שברח לפולילמלה וזרעם נבר שם עד היום, ור' שמואל הלוי זה ברח למלאקה והיה יושב בחנות והיה רחל, והיתה חנותו סמוכה לחצר בן אל עירף סופר המלך חנוס בן מאחם מלך פלשתים בגרמאטה, והיתה ששחת הכספר מפייסת אוהו וכתוב ספרים לארניה הכשנה אבו אל קאם בן אל עירף והיה רואה ספריו וחמה מחכמתו, ולקץ ימים נשאל מלפני משנה זה בן אל עירף ממלכו חנוס לשוב לביתו למאליקה ושאל את אנשי ביתו מי היה כורה לנס הספרים הבאים אלו, אמרו לו יהודי אחד סמוך לחצרך מקהל קורשבה הוא כותב לנו, מיד צוה הכספר והריצו אלו ר' שמואל הלוי ואמר לו אין אתה ראוי לשבת בחנות אל תסור ממני ימין ושמאל, ונעשה סופרו ויועצו והוא היה יועץ המלך וכל עצתו היתה כאשר ישאל איש ברבר ה', והצליח המלך חנוס בעצות שלו והגדיל למעלה, ואחר כן הלה הכספר

בן אל עירף ונעשה למות ונכנס המלך חנוס לבקרו, ואמר לו מה אעשה ומי יצני במלחמות שסבבוני והשיב לו אני לא יצתחך מלבי מעול' אלא מלב מז ההודי שים ענין עליו ויהיה לך לאב ולכתן וכל מה שייצמד כן תעשה וה' יהיה בעצדך, ולאחר מות הכספר לקח המלך חנוס את ר' שמואל הלוי להיכלו והיה סופר ויועץ, ובשנת ארבעת אלפים תש"ס היה בהיכל המלך והיו למלך ב' גנים, הגדול באדים ומשנהו בלקין, וכל סרני פלשתים נשו אחרי בלקין והקפן להמליכו ושאר כל העם אחרי באדים, וגם היהודים ומחס ר' יוסף בן מיגש ור' יצחק בן ליאון ור' נחמיה הנקרא אשכפה מגדולי גרמאטה, שלשה אלה היו אחרי בלקין, ור' שמואל הלוי היה אחרי באדים, וביום מות המלך חנוס עמדו סרני פלשתים וגדוליהם בשורה להמליך בנו בלקין, מיד הלך בלקין ונשק יד אחיו הגדול באדים והמליכוהו בשנת ר' אלפים תשפ"ו, ונהפכו פני אהביו כשולי קודה ובעל כרחם המליכו לבאדים, ואחר כן נתחזה בלקין שהמליך אחיו והיה מתגבר על אחיו באדים ולא היה המלך יכול לעשות שום דבר קטן או גדול אלא אחיו היה מנשלו, ואחר כך הלה אחיו ודבר המלך לרופא להניח רפואתו ממנו וכן עשה הרופא ומת בלקין והממלכה נכונה ביד באדים, וברחו היהודים ה' גדולי העיר הנוטרים למעלה למדינת אשקילה. ונספק רב שמואל הלוי לנגיד בשנת ר' אלפים תשפ"ו ונעשה סגובות לישואל בספר ובארץ המערב ובמאריקא ובארץ מצרים ובאיסקליה ועד ישיבה בכל ועד עיר הקדש, כל בני תורה בארצות האלו היה מהנה מנכסיו וקנה ספרים הרבה מכתבי הקדש והמסנה והתלמוד שנס הם מכתבי הקדש, וכל מי שהיה רוצה להיות תורתו אוימתו בכל ארץ ספרד ובארצות שהוכרנו הוא הרוצא אליהם ממונו, והיו לו סופרים כותבי מסנה ותלמוד, ונתן במתנה לתלמידים שלא היו יכולין לקנות משלהם בין בישיבות ספרד בין בארצות שהוכרנו. ועוד היה מספק שמן וזח לבתי כנסיות שבירושלים בכל שנה, והרביץ תורה הרבה וסת בשבנה שובנה וקן לאחר שזכה לה' כתיים, כתר תורה, וכתר גדולה, וכתר ליה, וכתר שם טוב ומצטיים טובים עולה על גביהם. ונפטר בשנת ר' אלפים תשפ"ו ועמד על כנו ר' יוסף הלוי בנו הנגיד, ומכל מרות טובות שהיו נאביו לא חסר לו אלא שלא היה ענותן כאביו מפני שגדל בעושר ולא נשא צול' בכעצורו וגבה לבו צר להשחית, ויקאנו בו

(1) כ"ג נדליא.

סרני פלשתיים עד שנהרג ביום שבת בשר בשבת
 שנת ר' אלמים תחכ"ו, הוא וקהל גראנשה וכל
 הבאים מארצות רחוקות לראות תורתו וגרולתו,
 ואבלו הולך בכל מרינה ומרינה וכל עיר ועיר ועוד
 מימי רבותי הקדמונים שכתבו מגלת חנניה בשר'
 בפנת ולא ידעו על מה הוא כמאן שכינו ברוח
 הקדש ליום זה, ולאחר פשירתו נחפזו ספריו
 ומחמיו ותשפו בכל העולם, וכן תלמידים
 שהעמיד הם היו רבני ספרד ומנהיגי הרור אחר
 פשירתו, ובשנה השט"ו שנה שהוקם ר' שמואל
 לנגיד נכדה ירושלים על ידי אדום ונעקרה מלכות
 ישמעאל. ואני אברהם המחבר והכותב ראיתי
 בספר ר' אברהם בר חייא הספרדי החוכן הגדול
 שנכמתו שנת תתק"ש לקחו הנצרים לירושלים.
 ונחזור להזכיר רבי ארץ אפריקא, אחר פשירת
 רב חושאל נסמנו במדינת אלקירואן בנו ותלמידו
 רב חננאל, והבינו נסים בר' יעקב שאהון שקבלו
 מר' חושאל, וקבל רבינו נסים מרבינו דאיי שהי'
 איהבו מאד ושולח לו ספרים בחשובות כל
 פסקותיו עד ד על יד, ורב שמואל הלוי הנגיד על
 יד רב נסים היה שותה מימיו של רב האי, והיה
 מהנה מנכסיו לרבינו נסים מאד שלא היה בעל
 ממון, ולאחר כן נחתהו בו ושולח בתו לרב יהוסף
 הנגיד לאשה ולא מצאה חן בעיניו מפני שהיתה
 ננסת אבל היתה בעלת תורה ויראת שמים,
 וכשהוציא אשה ברהה אל מרינת אליסאנה ופרנסה
 קהל אליסאנה בכבוד גדול עד יום מותה.
ורב חננאל עשיר גדול היה שהיו באלקירואן
 סוהרי הרבה משליך מלאי לכיסו והיו לו ש' בנות
 והניח י' אלפים והובים אחר מותו, והוא חבר
 ספר המקצועות, ורבינו נסים עשה מגלת סתרים
 והוא רבינו נסים התחילו ברבנות באפריקא שנת
 תת"י ה' שנים קודם שמת ר' שמיאל הלוי הנגיד,
 ובשנת תתכ"ז שנהרג ר' יהוסף הלוי לנכד' סריגוסה
 על יד סדרואי ריאץ מהישיבסאלים והיא שנת
 אלף וא"ז לנצרים, ורבינו חננאל ורבינו נסים לא
 היה להם בן, אבל בערוך אביי אמר רבינו יעקב בן
 רבינו נסים באלקירואן. ונשפזו שניהם ופסק
 התלמוד מארץ אפריקא, ונשאר מעט מועד
 במדינת אל מהריה ביי בני ונממאר ובמדינת קלעה
 הממאר ביר' משה מר שלמה הרי"ן בן פורמש אבל
 לא נסמכו ברבנות ולא יצא שבעם בעולם, ורורם
 של שלשה אלה רב חננאל ורבינו נסים ורב שמואל
 הלוי הנגיד הוא הדור הראשון ברבנות חזרו כח
 התלמוד בספרד והיו הם ה' רבנים ושמות כלם
 י צ ח ק, שנים ספרדים ושלישי קרוב להם ושנים

באו מארץ אחרת, שנים הספרדים אלו הן;
 רב יצחק בר ברוך ורב יצחק רבני יהודה בן גיאת
 מנדולי מרינת אלסינא, רב יצחק בר ברוך ור'
 יצחק בר' יעקב בר' ברוך בן אלמליה מקהל
 קורשבה, וקודם לכן היו אבותיו מקהל מאירא
 וכשגבר שיפוס על ירושלים שיים ממנו שלשו
 שהי' לו ממונ' על ספרד שישלה לו משועי ירושלי'
 ושלה לו מקצתם והיה בהם עשה פרכה יודע
 מלאכת משי ושמו ברוך ועמדו במארה וסח לי
 ר' מאיר בן ביבש שראה נליון של רב סעדיה גאון
 ז"ל וכתוב עליו לקהל קרשובה ואלבירה ואליסאנה
 ובנאנה וקלסאנה ואשביליה ומארהה העיר הגרולה
 וכל ערי ישראל אשר סביבותיה ומפני מלחמת
 חרבה מארהה, וגלו אבותיו של רב יצחק זה הרב
 בן באליה ושכנו בקרשובה והיו מנדולי העיר,
 ונולד רב יצחק זה באייר שנת ארבע אלפים תשצ"ח
 והיה אהוב תורה ודורש חכמה מימיו, ובא
 למדינת קרשובה חכם גדול מצרפת שיח' רבי
 פריגורס ועשה לו ר' יצחק זה טובה הרבה וספק
 לו כל צרכיו ויולא לשבת את האיש ולמד ממנו,
 ור' שמואל הלוי הנגיד היה אהוב אותו והוא
 עזרנו נער והיה מסגרו לו ספרים ומתנות ומצדו
 להשתרל ולקרות, ונפטר ר' שמואל הנגיד בשנת
 ד' אלפים תתמ"ו, וכתב רב יצחק זה מתורת
 עבדו וכל סודו לרב יהוסף הלוי בן הנגיד, ונשא
 איתו רב יהוסף הלוי במסמון הולך אליו לגראנשה
 והיה הולך ושב בקרשובה לגראנשה, ובגראנשה
 היה ביום הגזירה ונעשה לו גם נצול, ואחר כך
 קנה ספרים הרבה מאד כי עשיר גדול היה ומסרין
 הנגיד אשר נחפזו בכל הארצות קנה הרבה מאד,
 והוא חבר ספר גדול וקרא שמו קשת הרוכלים ופי'
 בו מהלכות קשות שבתלמוד הרבה מאד, אבל לא
 השלימו ונפסדו והוא עזרנו לא נגלם והיה חכם
 בחכמת ינות, וכן ל"ד שנה היה כשיצא שבע
 בעולם ונספק ברבנות ונשיאות בשנת ר' אלפים
 תתכ"ש, כי מלך ישמעאל הנקרא אל מעמד
 שמו לשר בביתו ונהיכלו שהיה שימיע לו בחכמת
 האיציטגיניות שהיה יודע טעם על תורתו, ועמד
 בגרולתו כמו עשרים שנה, ונפסדו במרינת
 גראנשה בניסן בשנת ר' אלפים תתמ"ד באחר
 שהריבין תורה והעמיר תלמידים הרבה, ועשה
 טיבות גדולות לישראל ונ"ש שנה היו ימי שני חייו
 והוא זקנו אבי אמנו (י"ל של בר"ע).

ורב יצחק רבני יהודה בן גיאת מנדולי מרינת
 אליסאנה גם הוא היה אהוב תורה ודורש חכמה
 מימיו, והנגידים שהינם רב שמואל ורב יהוסף

לספר בשנת ד'תתמ"ה, וכבר ונשאו ר' יוסף הנשיא בר' מאיר בן שרהמיקס, ונכנס למדינת קורטובה ועמר שם מעט ואחר כך הלך למדינת אליסנה ועמר שם עד יום מותו, ונפטר בניסן (בכ"י באייר) שנת ר' תתס"ג והוא כבן צ' שנה, והוא העמיד תלמידים הרבה ויצא שבעה בכל העולם וחבר הלכות כמו תלמוד קטן, ומימות רב האי"ל נמצאו כמותו גדול בחכמה והמשה אלה הם הרוד הב' ברבנות.

ומגדולי תלמידיו של רב יצחק ברבי יעקב היה רב יהוסף ברבי מאיר הלוי בן מינש נולד בארד ראשון שנת ר' תתל"ז, והיה ר' מאיר אביו תלמיד חכם ונשוא פנים, והיה ר' יוסף הוא הבורח ממדינת גראנדה מלפני המלך בארזים כמו שהזכרנו למעלה והיה עובר עבודת המלך בן עבאר, ומנעוהו של רב יוסף הלוי היה מכיר בו רב יצחק ברבי ברוך שארם גדול ידיו, והיה משתדל לה' מאיר ללמדו ביום ובלילה שהיו שניהם אוהבים זה את זה כנפשותם רב יצחק ברבי ברוך ור' מאיר בן מינש, וכשנבנם רב יצחק בן אלפאסי בספרד תתישב באליסנה הלך ר' יהוסף הלוי אליו ממדינת אשכנז, והוא ערונד נער כבן י"ב שנה ועמד לפניו כמו י"ד שנה ללמדו יומם ולילה, והיה לו לרב יצחק לבן והגדילו בחכמה וחסמו קודם פשירתו, וכתב לו ספר שאפילו בדרו של משה לא אישתכח כותיה, ראלו בדרו של משה כתיב הנו לכם אנשים חכמים ונבונים וכתוב בתורה ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים ואלו נבונים לא אשתכח הוא חכם ונבון. וכתב דימב"ם ז"ל במסכת המעשה על רב אלפאסי שבכל ספריו לא יש חסיסה עליו כי אם פחות מ' הלכות, ועוד כתב לתלמידו ר' יוסף בן עקיני בי בנ"ה המסנה שיעה וזוהו בו במשנה תורה, וסבת שעותו יש סמך על. רבינו נסים במגלה סתרים ועל סר חפץ גאון בספר המצות שעשה, ושאל יהיה קורא כי אם רב אלפאסי עם ספריו. ולאורי שפירת רב יצחק ישב רב יוסף הלוי על כסאו מסיין שנת ר' תתס"ג עד אייר שנת ד' תתק"א ל"ח שנה ובכלל תורתו אומנותו ושבעו יצא מספרד עד מצרים ובל הארצות ומוסף על חכמתו הגדול' היו מרותיו מעידות בו שהוא מורע בורע"ה שבע מאד היה מכל הארם ונתן לו הקב"ה רוחב לב והיה עובר על פסע. הקב"ה יגמלוהו ככל החשוב אשר עשה לישראל. אמן.

רב ברוך בר רב יצחק בן אלבאליה נולד גם הוא בארד ראשון שנת ד' תתל"ז ששניהם בשנה

בנו היו מנשאים ומכבדים אותו, ולשננוה הגדולה על רב יהוסף הנגיד ברח ר' עוריה בנו לר' יצחק זה הרב בן גיאת וזכר הרב חסד אבותיו וכברו ונשאו ורצה להקימו לראש על קהל אליסנה ושאר קהלות ספרד והוא ערונד נער, אבל אם ה' לא יבנה בית שוא צמלו בונוי בו נפטר ר' עוריה הלוי ונסמך רב יצחק בר' יהודה ברבנות עד שנת ד' אלפים תתמ"ש והלה הלוי כבר והביאורו עבריו לקורטובה להתרפא ונפטר שם ביום שבת והוציאוהו עבריו מה מקורטובה וילכו כל הלילה ויאר להם באליסנה ויקבר שם עם אבותיו. ומוסף על תורתו ועל חכמתו היה פיישן גדול ויורע בחכמת יונית והרביץ תורה הרבה והעמיד תלמידים גדולים. ומגדולי תלמידיו היה ר' יוסף הדין ברבי יעקב בן סהל חכם גדול ופיישן גדול ורא שקיים, נסמך בריינית קורטובה בשנת שנת ד' תתצ"ג, ונפטר בניסן שנת ד' תתפ"ד וששמו את ישראל י"א שנה. ומתלמידיו ר' יצחק ברבי ברוך בנו שנוכר.

ר' יוסי ברבי צדיק בן צדיק חכם גדול ופיישן ורא שמים, ונסמך בריינית קורטובה בסיון שנת תתצ"ח, ונפטר בשנת ר' תתק"ס וששמו את ישראל י"א שנה, והוא נקרא חבר לר' יצחק בר' ברוך ור' יצחק בר' יהודה, וכך היה מכוונה אל חבר ר' יצחק בר' משה הירוע בן סכני מקהל ראניה, פעמים נקרא חבר ועמים נקרא רב, ולא היה חבר לאלו ולא עצר כח בימיהם, והלך מראניה לארץ מורח ונסמך שם גאון והושב על כסא רב האי"ל ז"ל, ולפי דרכנו למדנו שלא נשאר שם ושאר בחלמוד בכל ארץ שנת.

הרביעי רב יצחק ברבי ראובן אל בגלוגי בא מברגלוגא למדינת דאניה והיה היחה בישובה וזוקה בים, והיה בה קהלה גדולה וקדושה בעשר ובמשעשים טובים, וכבר הרב ר' יצחק זה ונשאוהו ונתחתן לבן אלכחוש מגדולי ראניה וישב שם וששמו אותם עד יום מותו. והעתיק ללשון הקדש ספר מקח וממור בשנת תתל"ח והוא בן ל"ח שנה, וכן עשה ספר עשרים ששיר שנועות, ופיישן היה חבר אהרונה לשנועות, ועשה ס' לפרקים ממסכת כתובות ופי' למסכת עירובין המעידין על חכמתו.

ועוד גדול מכלם רב יצחק ברבי יעקב בן אלפאסי מן קלעה חמאי, ותלמידים של הרב רבינו נסים בר' יעקב ור' הנגאל היה, והלשינו בו בארצן כלשהו בן אל אעגאב והיים בנו עד שברח ונכנס

להעמיד תלמידים כפי נחם והקנ"ה הסכים על
ידם והם סוף חכמי התלמוד.

ובזה הזמן היו חכמים גדולים בצורת כמו
הגאון ר' כשה בר יוסף, והגאון ר' אבהו בר
יצחק, והרב הגאון ר' מאיר בר יוסף ו"ל בנרונא
שהאירו התורה בזמנש במקרא במשנה בתלמוד
ובירושלמי, ובארץ צרפת היה חכם גדול ורב
מובהק במדינת רומנון שמו ר' יעקב הוא ר"ת,
השם ישמריו ויחיהו ויזכהו ללמוד וללמד ולהרביץ
תורה בישראל, הרי עשרה דורות מן הגבאים
הגי זכריה ומלאכי עד רב"ז ה' דורות של חכמים
ח' של אמוראים הרי אלו כ"ב דורות עד סוף
האמוראים, ורבנן סבוראי ה' דורות ה' דורות
בגאונים ו' דורות ברבנות דורו של רב נסים ורב
חננאל ורב שמואל הנגיד, הדור של ה' רבנים
שמות כלם בר יצחק, הדור של רב יוסף הלוי
ורב ברוך בר רב יצחק דרי אלו י"ד דורות מחתימת
התלמוד עד פטירת רב יוסף הלוי ז"ל, כך הכל
ל"ו דורות מהגי זכריה ומלאכי עד רב יוסף הלוי
ז"ל כולם עדים נאמנים מפי עדים נאמנים שלא
פסקה הקבלה שלשלה הקדושה שלה, ואלו
בצדוקים אין אחד מוצא כן שהרי ענן הרשע
ושאול בנו שר"י תלמידיו של רב יהודאי זצוק"ל
היו חלקו עליו ועל קבלתו בלא שום פענה בעולם
אלא מפני קנאה, ואינם יכולים לוטר כך אנו
מקובלים מפי פלוני ומפי פלוני ומפי הגבאים אלא
מלבן בדו ועור שהם במל' במעומם, שאתה מוצא
קהילות ישראל שהיו פושטות סמדינת כלא בקצה
המערב עד תאדו"ת בראש המערב, וקצה
אפריקיא וכל ארץ אפריקיא ומצרים וארץ הצבי
וארץ ערב ושנער ועילם וארץ פרס וארץ דון וארץ
הזרנשי, ונקראת גרנאן וכונרסמאן ואל רילאן עד
נהר אובל שהיו שם עמים כוריים שנתגייור, ויוסף
מלכ' שלח ספר שנת חס"ן לרב הסדאי הנשי' ב'ו'
יצחק בן שפרס והודיעו שהראו על דעת רבנות וכל
עמו וראינו במולישלה מבני גניהם תלמידי חכמים,
הודיעונו ששארחהם על דעת רבנות, וכן בכל
האי' שבים יין מארץ נקברי ונגנת עד קסנטיני' (1)
ורומי הגרולה וכל ארץ אשכנז והונגריה וצרפת
וארץ פולין ומנסיים וארץ סקליאה וארץ לונברדיא
על נהר רודנו (2) עד ארץ סטר בקצה המערב כולם
המקום ישיב שבוחם וקנץ גליוחיהם שהם על
דעת חכמי המשנה והתלמוד, הוץ מסדינה אחת

אחת נלודו, וקבל מאביו רב יצחק, וקדם
פטירת רב יצחק אביו הייתה מחלוקת בינו ובין רב
יצחק אלפסי, וכן הייתה מחלוקת גדולה בין רב
יצחק בר יהודה בין גיאת ובין רב יצחק בן אלפסי
וכשנפטר רב יצחק בר ברוך היה רב ברוך כבן י"ז
שנה, והוא סד' שבעת פטירתו אביו קראו ולחש
באונו שלא היה יכול לדבר דברים נשמעים ואמר
לו לך לרב יצחק בן אלפסי ואשהו לו שהרי אני
יוצא מהעולם הזה ונכנס לעולם הבא, וכבר
מחלתי לו על כל דברים קשים שדבר לי בין בכתב'
בין על סה, וכן אני מסיים סמנו שיעשה כך
וילמד אותך ומסוד לפניו, ויורע אני שיעשה לך
שובה הרבה מאד וילמד אותך בכל לבו, ואמר
קבר את אבא מרי הללתי לאליסאנה ודברתי לו כל
דבריו שציוני ובהה ר' יצחק בן אלפסי והגירל'
בבני דורו לנחמני ולדבר על לבי ואמר לי אם מת
אבתי ז"ל אני אהיה לך לאב ואתה יהיה לי לבן,
ועמדת בביתו עד שלמדתי לפניו כל ההלמוד,
וכשמת רב יצחק בן אלפסי ז"ל שבעם של אלו
רב יוסף הלוי ורב ברוך בר יצחק היה פושט ויוצא
בכל הארץ, והיה רב ברוך זה יודע בחכמת יונית
מוסף על רורתו וחכמתו, והעמיד תלמידים הרבה
ואני הקטן שבכלם (1), ונפטר בסוף אלול שנת
תתש"ל, והארץ ימים אחריו רב יוסף הלוי ז"ל
כמו מ"ו שנה ואין לו שני בכל העולם ודודו הוא
הדור הג' ברבנות.

ולאחר פטירת רב יוסף הלוי ז"ל שמם העולם
מן הישיבות של חכמה, ואע"פ שר' מאיר בנו
ור' מאיר בן אלדו היו תלמידיו ובעלי קבלתו והם
החכים גדולים אבל מפני הרעה נאסף הצדיק,
ואחר פטירת רב סדא הלוי ז"ל היו שני הדורות
וגורתו על ישראל, ויצאו גלות ממקומות אשר
לכות למות ואשר לחרב ואשר לרעב ולעב
ואשר לשבי ולשבי, ועוד מוכח על גבואת דרמ' ואשר
לצאת מן הכלל מפני חרב בן הסורה שיצא לעולם
בשנת ר' תתק"ב גור להוציא ישראל מן הכלל ואמר
לנו וננדידם מגי ולא יזכר שם ישראל עוד, וכן
לא השאיר להם בכל מלכותו שם ושאר במדינות
ש' לב בקצה העולם עד מדינת אלסודיה, ומפני
כן יכלו בניו של רב יוסף להושיב ישיבות אלא
גלו בראש גולים למדינת מולישלה, שכבר לקדחה
הנוצרים מיד ישמעאל שנת תתש"ב כמו ר' שנה
קודם שמת ר' יוסף הלוי בן מינש. והיו משתולים

(1) אלה הם דברי בעל דורות עולם, ועל עשוי
אמר זה המספר.

(1) בכ"ו מארץ נקרי ונאח עד קרטסאה.
(2) בכ"ו רודנו.

הרי נשף, ועולים שאלו להם ופרש אין להם, אבל מקדים רשאה למכה יחלה שמו אמן, שכן כתוב כסאי ישראל ונגלה עון אפרים, הקדים ונתן בלב המלך רי אלפונשו להפקיד על נבוע רק"ח על כל מנת המלך.

ואני אבררם ידעתי עתה בתננס כי שם קהלה גרולה עשירים מאמינים בקבלת תורה שבע"ס, והיא נסחרה קרובה לעיר ג' ימים והם באים לתננס ולבוגאדו, ויש שם מלך ממלכי תונס והוא כמהלך שלשים יום מתונס, ומעש מהם במצרים ובארץ הצבי, ובהו הזמן אחרי מות ר' יוסף הלוי מאלו המינין באו לקשטיליא, וכלם נאבדו בוטן המלך דון אלפונשו שלקה מולמילא, וזו היחה הצלה לישראל משכור הישמעאלים, גבע רסה אשר על אם הדרך מארץ ישמעאל לארץ אדום, כי אלו אשר עשו השמדתו עברו ג"כ מעבר הים אל כסרד שלשים יום ושאר לא השאירו מליטה לישראל מן האוגרי עד אל מדייני, ובקשו לעשות במלכות ישמעאל כספרד וכשדעו שהם באים ברחו כולם, והמלך הפקיד על גבע רסה על כל מנת המלך רב יהוד' אבן עזרא שהיו אבותיו מגרלי גרנאסה קרובי למלכות בארץ בן חנוס מלך מלשחים, ומסורתו ביד קהל גרנאסה שהם מישובי יושלים עד הקדש מבני יהודה ובנימין, והם ר' שרים; ר' יהודה ונשיא ואביו ר' יצחק ור' משה ור' יהודה ור' יוסף כלם מדותיהם מעדות שהם מורע המלוכה ומן הדחתים, וכאשר הפקד הנשיא ר' יהודה זה על גבע רסה ועל מקלם הגולה על יד עברה הגולה, והוא הוציא אחרים בכשרותו ושלח רצוצים הפשים ושבר ע"ל ונתק מוסרות, ובביתו ועל שולחנו מצאו בני הגולה מנדחה והשביע רצעים והשקה צמאים חלבים ערומים, ומתננס כבהמתו לכל כושל עד שהגיע למדינת מולישלה בכבוד מפני מוראו וכבודו שהיה לו על אותם המיציא ארוח, והוא ערדנו בהו ושבר דחה קנה וכסף לא חשב והוב לא הפץ ולא ננו לעצמו מכל חלקו מעבודת המלך, ומלאכה גדולה דתהו כי הם צדקות אלו כי למדינה שלוח ה' לפני הגולה.

ויהי כאשר תמו כל הגוי לעבור על דיו שלח המלך ויקדוהו ושמו ארון לביתו ומשל בכל אשר לו, והוא בקש מן המלך לבטלו חת לצדוקים שתחון פה בכל ארץ קשטיליא ויאמר המלך להעשות בן ריכטום ולא יסו נשאת ראשם והם הולכים ומחממעים, וזו השמידו כל המינין במאמר המלך ומת אלפונשו חסן ואשתו האחרונה

במערב במדבר 1) שמה ורגלאן 2) ומעש מהם במצרי' ומעש היה מהם מארץ הצבי וכשהיו ישראל חוגגים חג הסכות בהר הותים היו חוגגים בהר מהנות מהנות, וארזים אלו את אלו, ומנ' אלו את אלו, והצדוקים חוגגים נגדם כב' השפתי עים, והיו הרבנים מוציאים ספר תורה ומחזיקים שטוחם בשניהם והם יתחקים כמו כלבים אלמים לא וכולו לנבוח. ומאלה שהיו בארץ הצבי היה אל שיך אביו אל פרנא ישחוקו עצמותם גדיהם, והלך לשם כסל אחד מקשטיליא נקרא אבן אל תראם וראה את הרשע אל פרנא, והוא הסיתו והדיחו וכתב בן אל תראם ספר אביו אל פרנא הספר המסית והמדיח והננישו לקשטיליא והסעה הרבוז מהם, ונפטר בן אל תראם לגיהנם ונשארה אשתו האחרונה והיו קורין אותה אל מעל מא, וסומכין עליה בקבלתם ושואלין זה אל זה האך עשה אל מעלמא ועשין סמחה, עד שנתעק הנשיא ר' יוסף בן אל פרנא אל קברי השפלים מוסף על ששוחם וגרשם מכל מבצרי קשטיליא, חוקן ממבצרי אחד קטן שנתן להם מפני שלא רצה להרגם שאין דנים דיני נפשות בוטן ההו, ואחד פאירטו העלה שנתנס שרטון עד שחומלך די אלפונשו בן פרמונו מלך מלכים. וזה הדבר שהשיל הצדוקים בקשטיליא, אל רי אלפונשו בן פרמונו מלך מלכים היה ומלך צדק וכבדה ידו על הישמעאלים הנמצאים בארץ כסרד ורשם למס עובר ועצמה מלכותו והניח ה' לו מכל עבריו מסביב, וחימים אשר מלך מ"ח שנה וכי חזקה המלוכה על ידו לקח מיד הישמעאלים גבע ראקת אשר על אם הדרך מארץ ישמעאל לארצו והמורדים בארץ שלשחים עברו מרשב לים אל ארץ כסרד אחרי אשר לא השאירו פלים לישראל מתנגה עד אל מדינה, השב יד כבוצר על מלכותו ובקש למכות בן בכל מדינות מלכות ישמעאל בארץ כסרד לולי ה' שדהה לנו יאמר נא ישראל, כי כאשר שמעו היהודים כי באו עליהם המורדים להדיחם מעל ה' אלהי ישראל הווא את ה' גם על נפשו, ובמעש לא הפנו אבות אל בנים מרפין ימים, יש מהם נבשים בידי נכרים ומכירים להם להניסם מארץ ישמעאל, ויש מהם נלם חגלים שרומים ויחזים חונגים רגליהם על

1) ונתת במדבר כב' דרומי

2) אחד ורגלאן כותב בכ"י והוא כסרתא אבל בוטן חזק הם חודי למלכ, ובסוף ס"ג מסנן אבית סבר ר' וזאת ספק אחד במדבר נקרא ורגלאן כי כלם מרי לא נשאר מהם עד אחד בבלא"ו.

מהם ר' שלמה בן יהודה בן גבירול חכם גדול ומשורר, ור' יצחק הרב ברבי יהודה בן גיאת, ורבי אהוב הנשיא בר מאיר הנשיא שרשמיקאש, ור' משה בן יעקב בן עזרא מורע המשרת והחכם גדול בתורה ובחכמת יונת וכעל שירות וחשבונות וכל השומע אותם ירך לבבו וימלא מיראת יוצרו, ור' יוסף הדיין בר יצחק בן סהל, ור' יוסף הדיין בר צדיק בן צדיק, ור' יהודה הלוי בר שמואל הלוי, ור' אברהם בר מאיר בן עזרא כולם חכמים גדולים וקדושים, ומדעקים די ישראל בשירות ונחמות, ועל אלו נאמר וזר צדיק לברכה, ועל הרשעים נאמר ושם רשעים ירקב. החסכילים יהיוו כוודו הרקיע ומצדיקי דרבים כוכבים לשלם ועד.

עד כאן כתב עם מה שהוספתי עליו בעל הרווח עלם, ר"ל ספר קבלת החסיד ר' אברהם הלוי בן דאוד דלוי הצדיק ו"ל שמת בשוליסול על יחוד השם.

ומה שאמרתי שהוא כתב הוא בענין הוסינים ורבנן סבוראי התנאונים, אבל מה שכתבתי מתחלה וכל חכמי המשנה והתלמוד אני הוצאתים ביגיעה דבה, ועדיין לא נשלמה האותי במה שנשאר בו ספק אבל לא יכולתי לעשות יותר, ואם השם ית' ית' יאריך ימינו אולי נתקן הכל. ועתה אני מתחיל לכתוב כפי מה שמצאתי בספרים המצויים בידינו וכשיביאו לידינו בל"ח נסיף עוד.

אלמעמלא ולא נשאר להם זכר ושם. ועוד סימן שלישי יהיה בדרך שהצדקים מעולם לא עשו שום טובה לישראל ולא ספר שיש בו חזוק תורה או דבר חכמה ואצילו שירה אותה ונחמנו אותה, כי כולם נלבים אלטם לא יוכלו לנבוח, וכאשר נמצא בהם אוד שחבר ספר הרף ונדף והשיח דברים כלשי מעלה, כאשר עשה זקן אשמאי אבנו אל פראנא שתחזילה ספרו פי' אולא סלאם בכל סדר בראשית דבר בו על האל ית' תועבות גדולות מסעות על סמלותו וחסרון דעתו, ובסדר אלה מסעי ברא מלבו דיני מסונות דיני גדלות בלא שום קבלה ולא שום ראיה כי אם הוא אומר אלעקלא יקתרים ברא אלעקלא יקתרי ברא, ואני (כעל ד"י) כתבתי תשובות ספרו והראיתי לתלמידים סמלותו, האלו ברבנים אתה מוצא שלשלת הקדושה שהוכרנו הוצגה לה אלפי אלפים חכמים קדושים, כי לא הוכרנו אלא בעלי ישיבות בלבד. ועוד מתבר ספרים בכתבי הקדש כנ"ן ר' יהודה בר רוד פאם הקרא חיוג שהעמיד לשון הקדש על בוריו אתר שנשכח בכל הגולה, ור' מרינוס בן גנאוח גם הוא השלים כל מה שהתחיל ר' יהודה בר רוד זכר צדיק לברכה, ועוד ר' משה כהן בן קמליאם ורבים אחרים החכמים שכתבו לנו ספרים ומחזורות ושירות והושבחות ליוצרנו יתעלה שמו אמן ונחמות לישראל לחזק את לבם בגלות. בימי ר' חסדיא הנשיא התחילו לצפצף ובימי ר' שמואל הנגיד נתנו קול.